

De Warme schotelkorst (*Lecanora garovaglii*): een submediterraan korstmoss nieuw voor Nederland

André Aptroot

De Muurschotelkorst (*Lecanora muralis*) is één van de algemeenste, maar ook één van de meest variabele korstmossen. Af en toe vind je vormen die net een andere soort lijken, en uit omliggende landen zijn verwante soorten bekend, dus je weet maar nooit. Toch blijken het elke keer weer gewoon afwijkende vormen te zijn, meest omdat er overgangen te vinden zijn naar normaal materiaal.

Figuur 1. Het graf met de kerk van Raamsdonk.

In maart 2011 was het echter een keer raak. Op een groot, liggend, maar schuin en relatief hoog graf van zure zwarte steen (dioriet of rhyoliet ofzo) op het kerkhof van Raamsdonk (fig. 1) zaten duizenden gewone Muurschotelkorsten, maar één duidelijk afwijkend exemplaar (fig. 2). Op

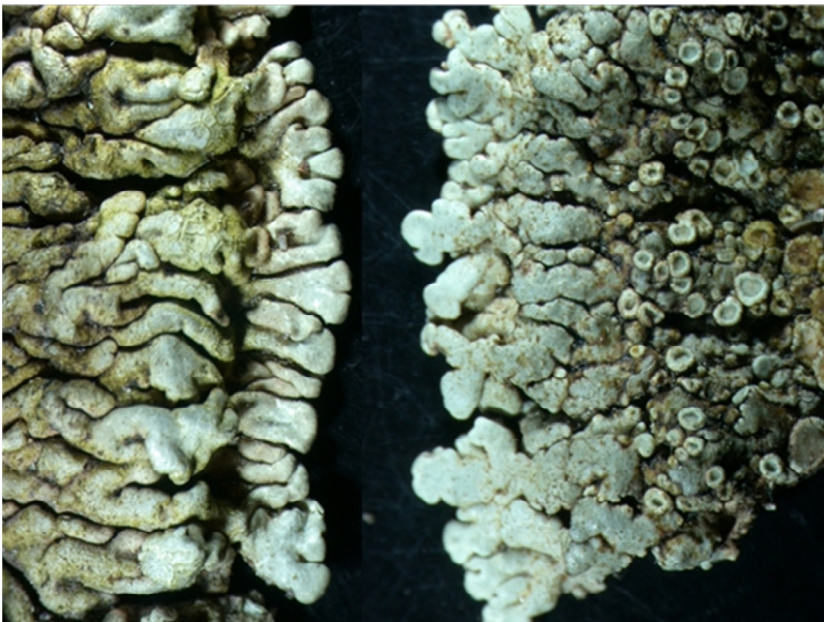
hetzelfde graf zat ook een jonge vestiging (van lang na de aanvoer van de steen) van Bruin dijkschildmos (*Xanthoparmelia delisei*), een zeldzame, maar toenemende soort.

Er was deze keer geen twijfel: het betreft een andere gelobde *Lecanora*. Zonder meer een nieuwe soort voor Nederland, want er is geen andere gelobde soort *Lecanora* ooit gevonden. De gedachte ging uit naar *Lecanora achariana*, die overal zeldzaam is maar bijvoorbeeld voorkomt in Luxemburg, de Vogezen, Duitsland, Groot-Britannië en Scandinavië. Thuis onder het binoculair was meteen duidelijk dat het een andere soort is, en wel *Lecanora garovaglii*. Deze soort is beschreven uit Italië en vrij algemeen in het mediterrane gebied en bijvoorbeeld Turkije. Ook in Amerika komt de soort voor in (sub)mediterrane streken, tot in Mexico. Er staat een mooie foto van Amerikaans materiaal in Brodo et al. (2001: 381). Buiten het mediterrane gebied is de soort zeldzaam, en komt bijvoorbeeld voor in midden-Frankrijk en in Duitsland alleen in warme streken in Hessen, Rheinland-Pfalz en aangrenzend noordelijk Baden-Würt. De noordelijkste vondst in Europa (en waarschijnlijk in de hele wereld) was langs de Moezel in Duitsland. Uit België, Luxemburg, Groot-Britannië en Scandinavië is de soort onbekend.

De vondst in Nederland betekent dat het bekende areaal van *Lecanora garovaglii* (waarvoor hier de Nederlandse naam Warme schotelkorst wordt voorgesteld) ruim 250 km naar het noordwesten is uitgebreid. Aanvoer met de steen kan uitgesloten worden; hij was gepolijst en de rest van de begroeiing is ook perfect inheems.

Figuur 2: Het exemplaar van de Warme schotelkorst (*Lecanora garovaglii*), omringd door Muurschotelkorst (*Lecanora muralis*).

Figuur 3: Details van de randzone van de Warme schotelkorst (*Lecanora garovaglii*), links, en de Muurschotelkorst (*Lecanora muralis*), rechts.

De recente klimaatsverandering kan zonder veel twijfel als verklaring voor deze vestiging gegeven worden. We hebben inmiddels de laatste jaren bijna het klimaat van het Moezeldal, in elk geval op een stenige (en dus lekker opwarmende) begraafplaats. Dat we de bijbehorende planten en insecten nog niet hebben ligt aan hun slechte verspreidingsmechanismen. Zo'n korstmoss verspreidt zich met minutieuze sporen. Sporen dalen overal willekeurig neer en uit de sommigen die een geschikt milieu treffen, onstaat een nieuw exemplaar.

Nu deze soort zich eenmaal gevestigd heeft, is het zaak goed op alle afwijkende Muurschotelkorsten te letten. Het Nederlandse materiaal is zelfs fertiel, dus een verdere uitbreiding ligt in de lijn der verwachting. Er zijn nog genoeg lege stenen.

De soort is onmiskenbaar door de placodioide vorm (zeg maar als Muurschotelkorst; fig. 2), de kleur is het groengrijs van usninezuur (net als Muurschotelkorst en de meeste Eikenmossen), de lobben zijn bol en lijken wat opgeblazen (fig. 3) maar zijn niet hol, maar gevuld met wit merg, op de bovenkant zitten wittige lijntjes (maculae) en bleekbruine apotheciën met een duidelijke rand van thalluskleur; er zijn geen rhizinen aan de onderkant, alleen een paar grote zogeheten hapteren. Wat vooral een duidelijk soortspecifiek kenmerk is, zijn de golvende vormen van de lobben; er is niets hoekigs aan.

Als je wilt gaan kijken: het is makkelijk te vinden; de kerk is vanaf twee snelwegen te zien, het graf is het grootste van het hele kerkhof, en het exemplaar is dat halve ding (er moet een stukje bewijsmateriaal zijn, niet alleen een telefoonfoto, de rest laten zitten graag). En als je er toch bent: er zijn graven met de Zwarte grafkorst (*Placynthium nigrum*), en met Muurrozijnenmos (*Lempholemma polyanthes*) en Duinsnavelmos (*Rhynchostegium megalopolitanum*), gewoon vol op de kalksteen, niet op de grond. Op de kerk zitten o.a. Rossig schriftmos (*Opegrapha gyrocarpa*), Kerkmuurkorst (*Dirina massiliensis*) en Witte kalkstippelkorst (*Verrucaria calciseda*) met daarop het Parasietschriftmos (*Opegrapha rupestris*); allemaal zuidelijke elementen.

Literatuur

Brodo, I.M., S.D. Sharnoff & Sharnoff. 2001. Lichens of North America. Yale University Press, New Haven. 795 pp.

Auteursgegevens

A. Aptroot, G.v.d.Veenstraat 107, 3762 XK Soest (andreaptroot@wanadoo.nl)

Abstract

Lecanora garovaglii, a submediterranean lichen, found new to the Netherlands

The lichen *Lecanora garovaglii* was found new to the Netherlands on a huge tombstone in the churchyard of Raamsdonk. This is the northernmost locality in Europe (and probably in the world). It means a range extension of 250 km to the north for this (sub)mediterranean species, the closest known location being in the Moselle valley in Germany. There is no doubt that this species established itself naturally in this location, as the tombstone is much older than the lichen and was originally polished. The most likely cause for this range expansion is global warming.